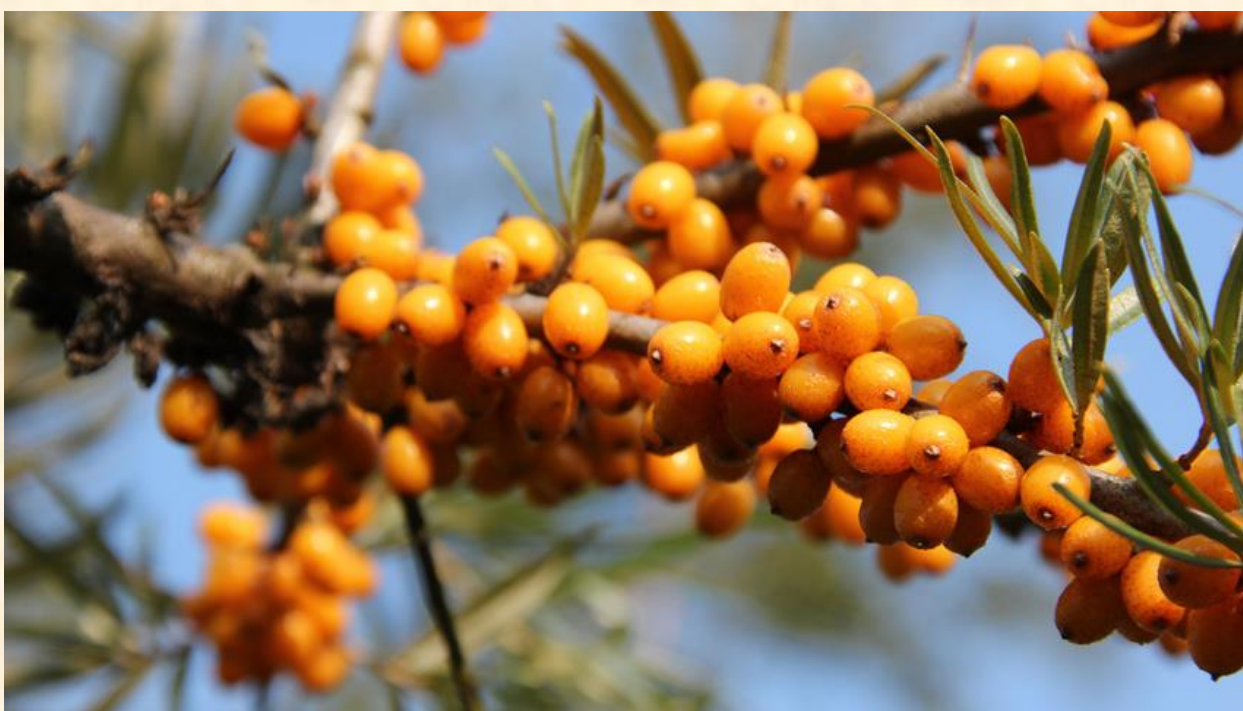

ԶԻԶԽԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ
ՈՒ
ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Չիչխան (Hippophae)

Չիչխանը փշատազգիների (Elaeagnaceae) ընտանիքի տերևաթափ ծառերի կամ թփերի ցեղ է: Հայտնի է 3 տեսակ: Հայաստանում տարածված է Չիչխան դժնիկանման կամ Չիչխան սովորական (Hippophae rhamnoides) տեսակը: Հայկական տարանուններն են ծովափուշ, ձիափշատ, ձիափուշ, ձորի փուշ:

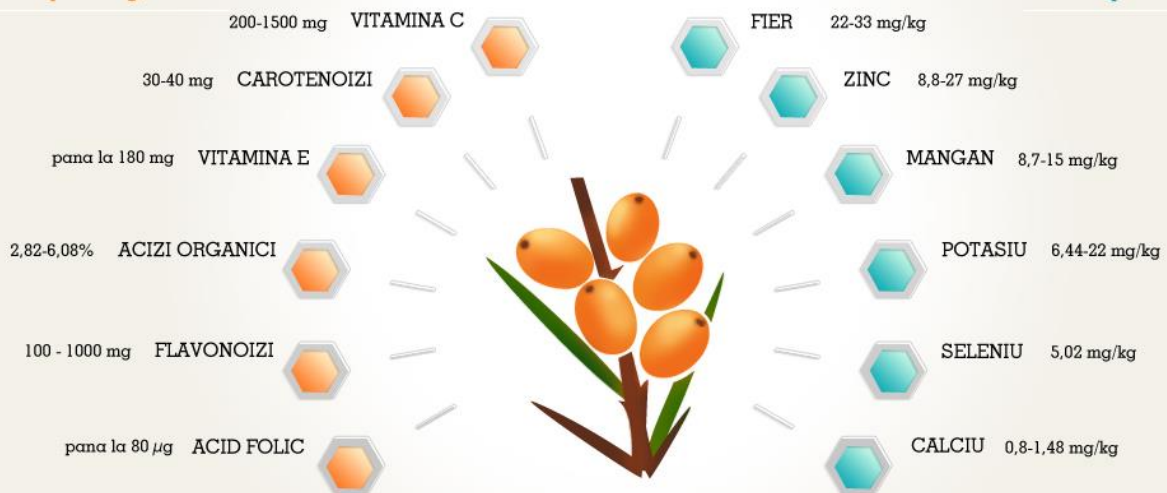
Հայերեն և հունարեն անվանումները ցույց են տալիս, որ ժամանակին ձիերին կերակրել են ձիափշի (չիչխանի) պտուղներով ու տերևներով: Հոգնեցուցիչ արշավներից հյուծված կենդանիները, ուտելով այդ փշոտ բույսը, շատ արագ գիրանում էին, իսկ նրանց մազածածկույթը դառնում էր փայլուն ու խիտ: Չինաստանի բժիշկները չիչխանը համարում էին առողջության և երկարակեցության հատապտուղ և դրանով բուժում բազմաթիվ հիվանդություններ: Արևելյան և հարավային Ռուսաստանում այն անվանում էին սիբիրյան անանաս: Առաջին ցրտահարություններից հետո հավաքված պտուղներն իրենց հյութալիությամբ իսկապես նման են էկզոտիկ անանասին:

Չիչխանը տարածված է Արևելյան Ասիայից մինչև Արևմտյան Եվրոպա: Տարածված է Կովկասում, Միջերկրական ծովի շրջաններում, Իրանում, Հնդկաստանում, Չինաստանում և այլն: Աճում է ծովափնյա շրջաններում՝ կազմելով խիտ մացառուտներ: Հայաստանում աճում է հատկապես Սևանի ավազանում, ինչպես նաև հյուսիսարևելյան, կենտրոնական և հարավային շրջաններում:

Բուժական նպատակներով օգտագործվում են ճյուղերի կեղևը, տերևները, պտուղները, սերմերը: Պտղի մեջ պարունակվում են միկրոտարբեր՝ երկաթ, բոր, տիտան, մանգան, ալյումին, մագնեզիում, որոնք շատ կարևոր են օրգանիզմի զարգացման համար: Պտուղները պարունակում են A, C, E, P, K, B1, B2, B3, B6 վիտամիններ, մի շարք օրգանական թթուներ, շաքարներ, (պտղամսում՝ մոտ 9%, կորիզներում՝ 12%): Չիչխանի պտուղներում և կորիզներում պարունակվող չափազանց արժեքավոր յուղն օգտագործվում է գիտական ու ժողովրդական բժշկության և սննդարդյունաբերության մեջ: Տերևները պարունակում են մինչև 10 տեսակի դաբաղանյութեր: Յուղի մեջ պարունակվում են օլեինի, լինոլենի, լինոլի, ճարպային թթուներ: Տերևները պարունակում են մեծ քանակությամբ ասկորբինաթթու:

VITAMINE (per 100 g)

MINERALE (per 100 g)

Տարբեր ժողովուրդներ չիչխանի պտուղներն օգտագործել են որպես հակալնդախտային, ցավազրկող, մազերն ամրացնող, մաշկային որոշ հիվանդություններ ամոքող միջոց: Չիչխանն օգտակար է նյութափոխանակության կարգավորման և արյան շրջանառության համար:

Բուժման նպատակով օգտագործվում են բույսի պտուղներն ու սերմերը, դրանցից ստացվող յուղը, որոշ դեպքերում նաև՝ տերևները: Չիչխանի պտուղները կանխարգելում են աթերոսկլերոզը, հիպերտոնիան, վաղաժամ ծերությունը, նպաստում սերտոնինի ստեղծմանը, որը կարգավորում է նյարդային համակարգի աշխատանքը: Սաթաթթուն թուլացնում է տոքսիկ նյութերի, ռենտգենյան ճառագայթների, սթրեսի ազդեցությունը, կումարինները կանխարգելում են տրոմբների առաջացումը: Պտուղներից պատրաստված եփուկն օգտագործվել է աղեստամոքսային տրակտի հիվանդությունների ժամանակ: Պտուղներն իրենց համը և բուժական հատկանիշները պահպանում են նույնիսկ սառած վիճակում: Տերևները հավաքում են ամբողջ սեզոնի ընթացքում, չորացնում հով տեղում՝ միջանցիկ քամու տակ: Սակայն դեղաբույսը համընդհանուր ճանաչում է ձեռք բերել իր գորշ կարմրավուն, յուրահատուկ համով ու հոտով յուղի շնորհիվ, որի պահանջը չափազանց մեծ է: Յուղն օգտակար է արյունատար անոթների կարծրացման (սկլերոզ) նախազգուշացման գործում: Չիչխանի յուղը բուժում է ստամոքսի խոցը և մի շարք մաշկային հիվանդություններ, ինչպես նաև ռադիոակտիվ ճառագայթահարումից առաջացող հիվանդությունները: Մեկ օրում 10-ից մինչև 100 գ թարմ պտուղների օգտագործումը հանդիսանում է սրտանոթային, արյան, հիպերտոնիկ, աղեստամոքսային, նյարդային խանգարումների, ընդհանուր թուլության և շատ հիվանդությունների կանխարգելիչ միջոցառում:

Երիտասարդ ճյուղերից և տերևներից ստացվում է սև, պտուղներից՝ դեղին ներկ: Զիչխանի պտղահյուրը երկաթարջասպի հետ տալիս է բարձր որակի գեղեցիկ դեղին ներկ, իսկ տերևների ու երիտասարդ շվերի խառնուրդը՝ թխաթույն գույնի ներկ:

Բուսաբանական և կենսաբանական առանձնահատկությունները

Զիչխանը 2-6 մ բարձրությամբ ծառանման թուփ է: Սաղարթի բարձրությունը երբեմն կարող է հասնել մինչև 10 մ: Տերևները մանր են, հերթադիր, պարզ, գծանշտարաձև, վերնից՝ կանաչ, ներքևից՝ սպիտակ, արծաթավուն: Ծաղիկները մանր են, դեղին և հոտավետ: Փշերը շատ ամուր են՝ 2-7 սմ երկարությամբ: Կորիզապտուղները հյութալի են, գնդաձև, դեղնանարնջագույն, բուրումնավետ: Արմատային համակարգը մակերեսային է և լավ տարածված: Ծաղկում է ապրիլ-մայիսին, պտուղները հասունանում են օգոստոս-հոկտեմբերին և ծառի վրա պահպանվում են մինչև հաջորդ տարվա մարտ ամիսը:

Զիչխանի հյութեղ, կլորավուն, շիկակարմիր կորիզապտուղները խիտ կպած են ճյուղերին: Պտուղը հավաքում են ճյուղերը թափահարելով կամ հատուկ ունեղիով: Սառեցրած պտուղները պահպանվում են մինչև 6 ամիս, թարմը՝ մի քանի օր: Զիչխանի պտուղներից պատրաստում են հյութ, ջեմ, մուրաբա, անուշապուր (կիսել), դոնդոլմ լիկյոր, մրգօղի:

Երկտուն բույս է: Բույսերի մի մասն ունի միայն իգական, մյուսները՝ արական բողբոջներ: Արական ծաղիկները խմբված են կարճ հասկերում, իգականները՝ տերևանուրթներում: Երիտասարդ արական բույսերը շատ նման են իգականին, սակայն պտղաբերման շրջանում հեշտոտեն տարբերվում են միմյանցից. իգական բույսերի բողբոջներն ավելի նեղ են, ձգված և սովորաբար պատված են երկու թեփուկներով, արականների բողբոջներն ավելի խոշոր են, կլորավուն և պատված են

մի քանի թեփուկներով: Փոշոտումը տեղի է ունենում ծաղկման շրջանում՝ քամու օգնությամբ: Բնականոն փոշոտման համար բավական է հողամասում ունենալ մեկ

արական և 4-5 իգական բույս: Ծաղկում է ապրիլ-մայիս ամիսներին: Լուսասեր է և ցրտադիմացկուն: Չիչխանը լուսասեր բույս է, լավ է տանում ձմռան ուժեղ սառնամանիքները, հողի նկատմամբ խիստ պահանջկոտ չէ և բավականին լավ աճում ու պտղաբերում է ամենատարբեր՝ նույնիսկ որոշ չափով աղակալած հողերում: Ունենում է լավ զարգացած արմատային համակարգ և, ամրացնելով հողը, կանխում էրոզիան: Չիչխանի արմատների վրա զարգանում են պալարիկներ, որոնք օժտված են ազոտ կուտակելու շատ կարևոր հատկությամբ: 2

Տանում է մինչև -45°C և ավելի ցուրտը: Բույսի արժեքավոր հատկությունների համար այն շատ երկրներում աճեցվում է հատուկ պայմաններում և օգտագործվում սննդարդյունաբերության ու դեղագործության մեջ:

Չիչխանը հակաերոզիոն, գեղազարդային և մեղրատու բարձրարժեք բույս է: Արմատային ընձյուղների և կոճղային շիվերի շորհիվ առաջացնում է մեծ մակերես զբաղեցնող մացառուտներ: Աճեցվում է ավազուտների ամրապնդման, էրոզացված հողերի յուրացման, կանաչ ցանկապատերի համար:

Մշակությունը

Չիչխանը թույլ աճեցողությամբ թուփ է: Արական և իգական ծաղիկները զարգանում են առանձին ծառերի վրա, որոնք մինչև պտղաբերության շրջանը իրարից չեն տարբերվում: Թեև չիչխանը հիմնականում երկտուն է, սակայն գոյություն ունեն նաև չիչխանի միատուն

ձևեր, որոնք սովորաբար ամեն տարի ապահովում են կայուն բերք: Չիչխանը ծաղկում և պտղակալում է ամեն տարի՝ միշտ էլ տալով առատ բերք: Բավականաչափ ցրտադիմացկուն է, լուսասեր, դիմացկուն շոգերի նկատմամբ, իսկ հողի հանդեպ առանձնապես պահանջկոտ չէ: Բազմաճյուղ է սերմերով, վեգետատիվ եղանակով և մերձարմատային ճյուղերով:

Ավելի նպատակահարմար է չիչխանն աճեցնել բերքատու և բարձրորակ պտուղներ ունեցող մայրական բույսերից վերցված արմատամացառներով, կտրոններով կամ պատվաստի միջոցով, որոնք պտղաբերում են տնկումից 2-4 տարի հետո:

Արմատակալման համար կտրոնները մթերում են ձմռան սկզբին կամ վաղ գարնանը՝ մինչև բողբոջների ուռչելը: Մթերում են լավ փայտացած միամյա շվերը և պահում խոնավ ավազի մեջ, նկուղում՝ 0°C-ին մոտ ջերմաստիճանի պայմաններում: Գարնանը, երբ անցնում է ցրտահարության վտանգը, շվերը բաժանվում են 15-20 սմ երկարության կտրոնների՝ հեռացնելով ծայրերը և 5 մմ-ից բարակ շվերը: Դրանցից հետո կտրոնները մոտ 10-12 օր պահում են ջրի մեջ՝ տնային ջերմաստիճանի պայմաններում՝ մինչև բողբոջների կանաչ կոնի երևալը: Առողջ արմատակալներ ստանալու համար պետք է ընտրել ավազակավային հող և այն որակով նախապատրաստել: Կտրոններն արմատակալման պետք է դնել, երբ 15 սմ խորության վրա հողի ջերմաստիճանը լինում է 5°C և ավելին: Նորմալ խնամքի պայմաններում արմատակալներն աշնանն ունենում են 3-5 արմատ՝ մինչև 20 սմ երկարության և 50-60 սմ բարձրության ցողուն՝ 8-10 մմ հաստությամբ: Այդպիսի արմատակալները կարելի է տնկել իրենց մշտական աճեցման համար ընտրված տեղում՝ շաբթը շաբթից՝ 3, բույսը բույսից՝ 1.5-2 մ հեռավորությամբ: Պետք է, հաճախակի հեռացել մացառները, կտրել չորացած շվերն ու ճյուղերը՝ թույլ չտալով, որ երիտասարդ տնկարկները խտանան: Հին տնկիները պետք է հաճախակի երիտասարդացնել: Լավ խնամքի պայմաններում չիչխանը կարող է պտղաբերել 20-25 տարի: Ներկայումս չիչխանը հաջողությամբ աճում և պտղաբերում է Սևանի ավազանում, Լոռի-Փամբակում և հանրապետության այլ շրջաններում: Անհրաժեշտ է մշակության համար ընտրել տեղական լավագույն ձևերը, ինչպես նաև արտերկրի այլ տեսակներ:

Ներկայումս ստացվել են չիչխանի նոր, խոշորապտուղ, յուղով, կարոտինով, վիտամիններով և օրգանական թթուներով հարուստ սորտեր, սորտատիպեր ու ձևեր, որոնց մեկ հատիկի քաշը գերազանցում է 0.7-0.8 գրամը, պտղակոթը 6-8 մմ է, որը շատ կարևոր է բերքահավաքի ժամանակ: Ստացվել են նաև չիչխանի անփուշ թփերի ձևեր:

Չիչխանը կարելի է տնկել և՛ գարնանը, և՛ աշնանը: Տնկափուսերը պետք է ունենան առնվազն 50 սմ լայնություն և խորություն: Չիչխանը լավ է աճում փուխր, ջրաթափանց և օդաթափանց հողերում: Եթե հողը ծանր է, կավային, տնկափուսի մեջ պետք է լցնել 10-15 կգ տորֆ, այն խառնել հողի վերին շերտի հետ, ավելացնել 40-60 գ ֆոսֆորական և 20-40 գ կալիումական պարարտանյութեր: Տնկելուց հետո հողը պնդացնել, փոսիկների անել, ջրել՝ յուրաքանչյուր բույսին տալով 1-2 դույլ ջուր և ծածկել տորֆի կամ թեփի 5-6 սմ հաստությամբ շերտով: Վեգետացիայի շրջանում անհրաժեշտ է կանոնավոր կերպով հեռացնել մոլախոտերը և հողը փխրեցնել: Հողը պետք է մշակել զգուշորեն, որպեսզի չվնասվի մակերեսային արմատային համակարգը: Մշակման խորությունը չպետք է գերազանցի 5-7 սմ՝ միջբնային շրջանում և 10-12 սմ՝ միջշարայինում: Չորային տարիներին անհրաժեշտ է աշնանը ջրել 1 բույսին 3-4 դույլ նորմայով, պարարտացնել օրգանական և հանքային պարարտանյութերով: Երեք տարին մեկ անգամ պետք է պարարտացնել,

գերադասելի է աշնանը՝ 10 սմ խորությամբ օրգանական (1 մ²-ին՝ 30-50 գ ֆոսֆորական և 30 գ կալիումական) պարարտանյութերով: Ագրոտական պարարտանյութեր կիրառել պետք չէ, քանի որ արմատապալարներում գտնվող բակտերիաներով բույսը կարող է յուրացնել մթնոլորտային օդի ազոտը և դրանով հարստացնել հողը:

Չիչխանի պտուղները հասունանում են օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին: ՀՀ ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, 1600-1700 մ բարձրություններում գետերի, ջրամբարների ափերին, կիրճերի լանջերին կան դժնիկանման չիչխանի բուսուտներ:

Սևանան լճի ազատված հողերում ստեղծվել են չիչխանի խոշոր տնկարկներ, կազմակերպվել է չիչխանի հյութի և յուղի արտադրություն: Չիչխանի ընդհանուր զբաղեցրած տարածքը կազմում է 900 հա:

Պտուղները հավաքում են ձմռանը, երբ դրանք սառչում են ու ձեռք են բերում հաճելի թթվահամություն:

Չիչխանը պտղակալում է տնկելուց 3-4 տարի հետո: Մեկ ծառը միջինը տալիս է 10-12 կգ պտուղ:

Օգտակար հատկությունները

Պտղի մեջ հայտնաբերվել են միկրոտարրեր՝ երկաթ, բոր, տիտան, մանգան, ալյումին, մագնեզիում, կրեմնիում, որոնք շատ կարևոր են մարդու աճի և զարգացման համար:

Յուղի մեջ պարունակվում են օլեինի, լինոլենի, լինոլի, ճարպային թթուներ: Տերևները պարունակում են մեծ քանակությամբ ասկորբինաթթու:

Չիչխանն օգտակար է նյութափոխանակության կարգավորման և արյան շրջանառության համար: Բուժման նպատակով օգտագործվում են բույսի պտուղներն ու սերմերը, դրանցից ստացվող յուղը, որոշ դեպքերում նաև՝ տերևները: Պտուղները հավաքում են ձմռանը, երբ սառչում են ու ձեռք են բերում հաճելի թթվահամություն: Պտուղներն իրենց համը և բուժական հատկանիշները պահպանում են նույնիսկ սառած վիճակում: Տերևները հավաքում են, չորացնում հով տեղում՝ միջանցիկ քամու տակ: Սակայն դեղաբույսը համընդհանուր ճանաչում է ձեռք բերել իր գորշ կարմրավուն, յուրահատուկ համով ու հոտավետ յուղի շնորհիվ: Չիչխանի անունը հաճախ է հանդիպում Դիոսկորիդի, Թեոֆրաստի և այլոց մոտ, սակայն դեղաբույսի բուժական նշանակության մասին խոսվել է ավելի ուշ: Այն օգտագործվել է արևելյան՝ հին մոնղոլական, տիբեթական բժշկության մեջ: Չիչխանի պտուղները կանխարգելում են աթերոսկլերոզը, հիպերտոնիան, վաղաժամ ծերությունը,

նպաստում սերտորեն ստեղծմանը, որը կարգավորում է նյարդային համակարգի աշխատանքը: Սաթաթթուն թուլացնում է տոքսիկ նյութերի, ռենտգենյան ճառագայթների, սթրեսի ազդեցությունը, կոմարինները կանխարգելում են թրոմբների առաջացումը: Պտուղներից և սերմերից պատրաստված յուղը նպաստում է վերքերի, այրվածքների, կոշտուկների և այլ վերքերի ապաքինմանը, կիրառվում է 12-մատնյա աղիի և ստամոքսի խոցի բուժման դեպքում:

Տարբեր ժողովուրդներ չիչխանի պտուղներն օգտագործել են որպես հակալնդախտային, ցավազրկող, մազերն ամրացնող, մաշկային որոշ հիվանդություններ ամոքող միջոց: Պտուղներից պատրաստված եփուկն օգտագործվել է աղեստամոքսային տրակտի հիվանդությունների ժամանակ: Սերմերից պատրաստված եփուկն օժտված է հիանալի լուծող հատկությամբ, մինչդեռ ճյուղերի և տերևների եփուկը ունի միանգամայն հակառակ ներգործություն և օգտագործվում է լուծի ժամանակ: Պտուղների և տերևների եփուկն օգտագործվում է ինչպես ներքին ընդունման, այնպես էլ գլուխը լվանալու ձևով՝ մազաթափության և ճաղատության, ինչպես նաև ռևմատիզմի և պոդագրայի ժամանակ: Դեղաբույսից ստացված յուղը լայն կիրառություն ունի կլինիկական բժշկության մեջ: Ըստ Լ. Ն. Յուդկինայի (ցիտ. Ա. Դ. Տուրովայի), չիչխանի յուղը լավ արդյունք է տալիս մաշկի թարախային բորբոքումների, էկզեմայի, թեփոտվող որքինի, Դարիեի հիվանդության, խեյլիտի և խոցային բնույթի գայլախտի բուժման ժամանակ: Յուղից պատրաստված 5%-անոց քսուքը արագորեն վերացրել է մաշկային բորբոքման երևույթները, այտուցը, էրիթեման, ցավը, սուր էկզեմայի այրոցը: Նեյրոդերմիտի, թեփոտվող որքինի և մաշկային քրոնիկական այլ հիվանդությունների ժամանակ յուղային քսուքից արագորեն ներծծվել է ինֆիլտրացիան, դադարել է թեփոտումը, քորը, էպիթելիզացվել են ճաքվածքները: Յուղը դրական արդյունք է տալիս նաև բերանի լորձաթաղանթի վերքերի, ճաքվածքների, և մաշկային մի շարք ախտահարումների ժամանակ: Յուղն օգտագործում են անմիջապես նշագեղձերը հեռացնելուց հետո, որի շնորհիվ իջնում է ջերմությունը, արագանում վերքի ռեգեներացիան: Յուղն՝ ընդհանրապես, խթանում է բոլոր տեսակի վերքերի գրանուլացիան և էպիթելիզացիան, վերացնում ցավը, արագացնում բուժման պրոցեսը:

Չիչխանի յուղի պատրաստման ձևեր

Չիչխանի յուղը վաճառվում է դեղատներում, սակայն այն կարելի է նաև պատրաստել ինքնուրույն: Ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում տնային պայմաններում չիչխանի յուղի պատրաստման եղանակներ:

ա) Փայտե հավանգով ճզմել պտուղները, տեղավորել ապակե տարայի մեջ, 24 ժամից հավաքել յուղի շերտը (1 լ-ից կստացվի 80-90 գրամ յուղ): Մնացած քուսպը հավաքել և չորացնել: Փռշիացված չոր քուսպով պատրաստել թեյ (1 թեյի գդալ-200 մլ եռջուր): Փոխարինում է սուրճին:

բ) Պտուղները փռել կալկա թղթի վրա, չորացնել արևի տակ, աղալ, լցնել տարայի մեջ, ավելացնել ձիթապտղի յուղ (հումքից 1 սմ բարձր): Հաճախակի խառնել: 15-20 օրից կարելի է օգտագործել: Ստացված 20%-անոց յուղը օգնում է մաշկային հիվանդություններին:

գ) Հատապտուղները մաքրել, հեռացնել տերևներն ու ճյուղերը, այնուհետև երկու անգամ լվանալ եռացրած, բայց գոլ ջրով: Երբ ջուրն ամբողջությամբ հոսի՝ փռել այն բարակ շերտով կտորի կամ ֆիլտրող թղթի վրա, այնուհետև հյութաքամիչի օգնությամբ քամել դրանց հյութը: Ստացված հյութը լցնել ապակյա մաքուր տարրայի մեջ և մոտ մեկ օր դնել մութ տեղ: Հյութի մակերեսին կսկսի առաջանալ յուղի բարակ շերտ, որն անհրաժեշտ է զգուշորեն հավաքել մաքուր գդալով և լցնել նախապես պատրաստված շշի մեջ: Շիշը հարկավոր է ամուր փակել և պահել սառնարանում:

դ) Նախորդ տարբերակի նման պատրաստել հատապտուղները և կրկին քամել հյութը, սակայն այս դեպքում յուղ ստանալու համար անհրաժեշտ է ոչ թե հյութը, այլ հնարավորինս չոր քուսպը, որն էլ կդառնա հումք՝ չիչխանի յուղ ստանալու համար:

Ստացված քուսպը հարկավոր է բարակ շերտով փռել ջեռոցի թավայի մեջ և չորացնել ջեռոցում (շատ թույլ ջերմությամբ և ջեռոցի դուռը բացած): Ստացված հումքը մանրացնել սրճադացով, ընդ որում՝ որքան մանր, այնքան լավ:

Քուսպը լցնել կաթսայի մեջ, ավելացնել 50° ջերմության բուսայուղ (ցանկալի է գտված), կափարիչը փակել և դնել կաթսան տաք գոլորշու վրա: Ստացված զանգվածը հարկավոր է ժամանակ առ ժամանակ խառնել: Անհրաժեշտ է հետևել, որպեսզի հումքի ջերմաստիճանը չգերազանցի 50°-ը, այլապես կենսաբանորեն ակտիվ նյութերը կսկսեն քայքայվել: Խառնելուց հետո կափարիչը հարկավոր է փակել:

Ստացված զանգվածը 12-16 ժամ դնել տաք գոլորշու վրա, այնուհետև փաթաթել կաթսան որևէ տաք կտորով և թողնել ամբողջ գիշեր: Առավոտյան

զանգվածը կրկին մի փոքր տաքացնել գոլորշու միջոցով, այնուհետև քամել նեյլոնե պարկի օգնությամբ:

Քամված յուղը հարկավոր է լցնել ապակյա տարրայի կամ շշի մեջ և մեկ շաբաթ թրմել մութ ու սառը վայրում: Թրմելուց հետո յուղը լցնել մեկ այլ տարրայի մեջ, իսկ նստվածքը դեն նետել և կրկին թրմել յուղը: Մեկ շաբաթ անց այս պրոցեդուրան հարկավոր է կրկել և շարունակել նույն կերպ մինչև յուղի գույնն ամբողջությամբ չպարզվի:

Այս կերպ պատրաստված չիչխանի յուղը շատ օգտակար է ու հարմար ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին օգտագործման համար:

Յուղը լայնորեն օգտագործվում է գինեկոլոգիական պրակտիկայում: Այն արդյունավետ ներգործություն է ունենում կոլիտների, էնդոցերվիցիտների և արգանդի վզիկի էրոզիայի դեպքում: Բազմաթիվ կլինիկական տվյալներ հաստատել են յուղի օգտակար ներգործությունը ծերունական կատարակտի, շաքարային դիաբետի, աչքի որոշ հիվանդությունների, անեմիաների, գաստրիտների, լորձաթաղանթների ատրոֆիկ փոփոխությունների, հիպերտոնիկ հիվանդության ընթացքի վրա և այլն: Պտուղները թարմ կամ սառած վիճակում ուտում են հիպո- կամ ավիտամինոզ A-ի և ընդհանուր հյուծվածության ժամանակ: Կեղևը՝ շնորհիվ սերոտոնինի պարունակության, օժտված է որոշակի հակաուռուցքային ակտիվությամբ և մտնում է հակաուռուցքային պատրաստուկների կազմի մեջ, որոնք փորձնականորեն տվել են որոշակի շոշափելի արդյունք (Բալիցկի Կ. Բ., Վորոնցովա Ա. Լ., Կարպուխինա Ա. Մ.): Չիչխանի յուղը հակացուցված է սուր խոլեցիստիտների, աղեստամոքսային տրակտի սուր խանգարումների և պանկրեատիտների ժամանակ, ստամոքսի սուր թթվայնության դեպքում:

Խոմփոցի դեպքում

Քնելուց 4 ժամ առաջ կաթեցնել քթանցքերի մեջ 2-ական կաթիլ չիչխանի յուղ: Կիրառել ընդմիջումներով:

Մրսածության դեպքում

Օրը 1-2 անգամ քթանցքերին քսել չիչխանի յուղ: Միաժամանակ խմել 1-ական թեյի գալ սև հաղարջի, բալի և չիչխանի տերևների խառնուրդից պատրաստված թեյ:

Հայմորիտի դեպքում

Խառնել հավասար քանակությամբ սրոհունդի և

չիչխանի յուղ: Խառնուրդի 10%-ի չափով ավելացնել մանրացրած ակնամոմ (պրոպոլիս): Ակնամոմը լցնել դանդաղորեն և խառնել, որպեսզի գնդիկներ չառաջանան: Օգտագործելուց առաջ խառնել: Կիրառումը սկսել մեկական կաթիլից յուրաքանչյուր քթանցքին: Հետզհետե ավելացնել մեկական կաթիլ (մինչև 5 կաթիլ, բայց ոչ ավելի): Դեղամիջոցը սկզբում կարող է առաջացնել այրոցի զգացում: Կաթիլների քանակն ավելացնել 5 օրվա ընթացքում:

Իսկ կոկորդային հիվանդության դեպքում կարելի է այս լուծույթից 1 թեյի գդալ պահել բերանում՝ 5 րոպե, բայց կուլ չտալ (թթել):

Կերակրափողի ուռուցքի դեպքում

Օրը 3-4 անգամ ուտել մեկական ճաշի գդալ չիչխանի պտուղ: Միաժամանակ խորհուրդ է տրվում ընդունել օրը 2-3 անգամ մեկական թեյի գդալ չիչխանի յուղ: Օգնում է նաև ստամոքսի խոցին: Խմել սնունդ ընդունելուց 3-րոպե առաջ:

Ստամոքսի խոցի դեպքում

300 գրամ չիչխանի պտուղների վրա ավելացնել բնական մեղր, խառնել: Թողնել 3 օր սառը տեղում: Օգտագործել մեկական ճաշի գդալ, օրը 2-3 անգամ, սնունդ ընդունելուց 30 րոպե առաջ:

Օգտակար է նաև չիչխանի յուղի և մեղրի խառնուրդը (3:1): Ընդունել նույն ձևով:

Հոդատապի (պոդագրա) և ռևմատիզմի դեպքում

1 ճաշի գդալ մանրացրած տերևներին ավելացնել 1 բաժակ եռջուր: Հովանալուց հետո քամել, խմել օրը 3 անգամ:

Ծնկային հոդերի արտրոզի և սուր ցավերի դեպքում

Առաջարկվում է հետևյալ դեղատոմսը. չիչխանի թարմ պտուղները լավ տրորել և քսել ծնկներին: 30-40 րոպե հետո՝ չլվանալով ծնկները, պարզապես չոր սրբիչով մաքրել: Բուժման տևողությունը 2-3 շաբաթ է: Այդպիսով, սակայն, կարող եք կանխել տանջալից ցավերը: Միայն թե հիշեք, որ հակաարտրոզային հատկություն ունեն միայն թարմ պտուղները, նաև այն պտուղները, որոնք սառնարանում պահվել են գոնե 10 օր, ոչ ավելի: Հակառակ դեպքում պտուղը կորցնում է իր բուժիչ հատկությունները:

Ոսկորների կոտրվածքի դեպքում

Խառնել հավասար քանակությամբ չիչխանի յուղն ու բնական մեղրը, ավելացնել նույնքան կաթնաշոռ: Այս խառնուրդը լրացնում է կալցիումի պակասը բնական ճանապարհով: Ընդունել մեկական ճաշի գդալ՝ օրը 3 անգամ:

Գլխացավի դեպքում

Ճզմել չիչխանի պտուղները, հյութի մեջ թրջել թանգիֆը և դնել ճակատին: Օգնում է պարբերաբար սկսվող գլխացավին:

Անեմիայի դեպքում

3 բաժակ չիչխանի հյութը լուծել 1 բաժակ եռացրած ջրում: Ավելացնել կես բաժակ դադձից պատրաստված թունդ թուրմ: Գոլ վիճակում ավելացնել 70 գրամ մեղր: Բոլորը խառնել, օգտագործել սառը վիճակում, խմելուց առաջ թափահարել: Խմել օրը 1 բաժակի չափով, սնունդ ընդունելուց 1 ժամ հետո: Այս դեղատոմսի կիրառումը ավելացնում է երիտրոցիտների քանակը և հեմոգլոբինի մակարդակը արյան մեջ:

Կարևոր է իմանալ, որ չիչխանի բնական յուղից մնացած բիծը հագուստի վրայից լվացվում է:

Աչքերի համար

Աչքերի հիվանդությունների և հոգնածության դեպքում կոպերի վրա չիչխանի յուղով տաք թրջոցներ դրեք և պահեք 15 րոպե:

Դիմակներ

Չոր և կնճռոտ մաշկի համար

Խառնեք մեկական թեյի գդալ կաթնասերը, կաթնաշոռը, չիչխանի հյութը: Քսեք դեմքին և պարանոցին: 15-20 րոպե հետո լվացվեք զով ջրով:

Ունի փափկեցնող, սնուցող, երիտասարդացնող հատկություն: Բարձրացնում է մաշկի առաձգականությունը:

Ցանկացած տեսակի մաշկի համար. չիչխանի հյութը լցնել կաղապարիկների մեջ, դնել սառցախցիկը: Սառած խորանարդիկներով թեթևակի մերսել դեմքը: Այս գործողության շնորհիվ մաշկը ստանում է թարմ և առողջ տեսք:

Մազերի համար

- Մազերի ամրացման համար չիչխանի յուղով մերսել մազարմատները, հետո լվանալ պտուղների թունդ եփուկով:

- Մազաթափության և ճաղատացման դեմ պայքարելու համար խորհուրդ է տրվում հետևյալ դեղատոմսը. 2-ական ճաշի գդալ պտուղները և տերևները 2 թեյի բաժակ եռջրի մեջ եռացնել, թրմել 2 ժամ՝ ամուր փակված տարայի մեջ, թողնել սառչի: Օրը 2 անգամ խմել 2/3 բաժակ այդ թուրմից՝ առավոտյան և երեկոյան՝ ուտելուց առաջ: Բացի այդ, 10-12 օր շարունակ այդ թուրմը քսել մազաբամապաներին և քնել:

- Մազերի աճը խթանելու համար 4 ճաշի գդալ չիչխանի չոր տերևների վրա 1 լիտր եռացրած ջուր լցրեք և եռացրեք ևս 30 րոպե: Թողեք սառչի և կրկին նույն չափով ջուր ավելացրեք: Մինչև մազերի լվանալը մազաբամապաներին չիչխանի յուղ քսեք, ապա լվացեք և վերջում շփեք մազերն այս ջրով:

Չիչխանի պտուղները խորհուրդ են տալիս օգտագործել հատկապես քիմիաթերապիայից և ռադիոթերապիայից հետո, ինչպես նաև անստիբիոտիկներ օգտագործելուց հետո: Չիչխանի պտուղները շատ օգտակար են դիաբետիկների, տարիքով մարդկանց և պրոֆեսիոնալ սպորտսմենների համար: Չափազանց օգտակար է հոգնած սրտի աշխատանքի համար: Այս բույսի պտուղները պրոֆիլակտիկ միջոց են ինսուլտի և ինֆարկտի պրոֆիլակտիկայի համար: Օգնում են վերականգնել օրգանիզմի ռեսուրսները՝ տարբեր հիվանդություններից հետո, ինչպես նաև թեթևացնում են հոգեկան և ֆիզիկական ծանրաբեռնվածությունը:

Այս հրատարակությունը (խմբագրությունը) ներկայացնում է <<Հայաստանի գյուղական համայնքներում ագրոկենսաբազմազանության պահպանության և օգտագործման միջոցով կենսապայմանների բարելավում>> ծրագրի արդյունքների մի մասը: Գլոբալ էկոլոգիական Հիմնադրամի (ԳԷՀ) կողմից աջակցվող սույն ծրագիրը համակարգվում է Բիոմերսիթի Ինթերնաշնալի (IPGRI) կողմից ՄԱԿ-ի շրջակա միջավայրի ծրագրի իրականացման աջակցությամբ (UNEP):